

BICSKEI HEDWIG*

Az előzetes letartóztatás főbb szabályai Romániában

A közelmúltban látott napvilágot az előzetes letartóztatás romániai gyakorlatával kapcsolatban egy komoly kritikai észrevételeket megfogalmazó szakmai anyag.¹ Ennek kapcsán jelen tanulmányomban az előzetes letartóztatásra vonatkozó román jogszabályokat és az azok nyomán kialakult gyakorlatot szeretném röviden bemutatni, amelyek ismerete a folyamatban lévő magyar kodifikációs folyamatra tekintettel sem tűnik haszontalannak. Mindkét országban számos probléma kapcsolódik az előzetes letartóztatás kérdésköréhez², elsősorban az alternatív kényszerintézkedések nem megfelelő alkalmazására, továbbá az előzetes letartóztatással kapcsolatos bírói döntések ténybeli megalapozottságára kívánok utalni.

Az előzetes letartóztatás jogszabályi háttere, időtartama

A személyi szabadság alkotmányos alapjoként történő elismerése mellett természetesen a román szabályozás is tekintettel van arra, hogy a büntetőeljárás során azon terhelti magatartásokkal szemben szükséges hatékony jogi eszközöket biztosítani, amelyek a büntetőeljárás eredményes lefolytatását és a bűncselekményt elkövető személy felelősségre vonását lehetővé teszik. Ezekben az esetekben különleges eljárási intézkedéseket, a magyar terminológiával kényszerintézkedéseket lehet alkalmazni, amelyek lehetnek kevésbé drasztikusak, mint például a lakhelyelhagyás

tilalma, vagy az ország elhagyásának tilalma, továbbá lehetnek nagyon szigorúak is, mint az őrizetbe vétel vagy az előzetes letartóztatás, amelyek a személyi szabadsághoz való jognak a teljes korlátozását jelentik. Románia módosított alkotmánya (a továbbiakban: Alkotmány) szerint a személyi szabadság és a személyi biztonság, mint alkotmányos alapjogok sérthetetlenek, így csakis a törvény által előírt esetekben

és eljárással megengedett az őrizetbe vétel vagy az előzetes letartóztatás alkalmazása [23. szakasz (1)–(2) bekezdések].³ Az Alkotmány 23. szakasz (2)–(10) bekezdései rendelkeznek az őrizet és az előzetes letartóztatás alapvető szabályaival.

Ezek értelmében az őrizet időtartama nem haladhatja meg a 24 órát, amely pontosan a magyar 72 órás őrizet egyharmadát jelenti. Ezen 24 órán belül kell a bíróságnak döntenie az előzetes letartóztatásról, amelynek tartama szintén jelentősen eltér a magyar büntetőeljárás szabályaitól. A nyomozás során az előzetes letartóztatást 30 napra lehet elrendelni, és maximum 30 napos határidővel hosszabbítható legfeljebb az elrendeléstől számított 180 nap időtartamra. A tárgyalási szak vonatkozásában az Alkotmány csak annyiról rendelkezik, hogy a bíróságnak 60 naponként kell felülvizsgálni az előzetes letartóztatás indokoltságát.

Az elrendelés feltételeire és időtartamára vonatkozó további szabályokat a román Büntetőeljárás Törvénykönyv (a továbbiakban: BETK) tartalmazza. Ennek 236. cikk (4) bekezdése az Alkotmány idézett rendelkezésével összhangban akként rendelkezik, hogy a nyomozási szakban legfeljebb 180 napra rendelhető el a terhelt előzetes letartóztatása. A tárgyalási szakkal kapcsolatban a 239. cikk (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a vád tárgyát képező bűncselekmény büntetési tétel maximumának feléig, de legfeljebb 5 évig lehet előzetes letartóztatásban a terhelt.

Érdekeség, hogy Romániában 2003 júliusáig az ügyész is elrendelhetett letartóztatást 30 napra és a nyomozási szakaszban az előzetes letartóztatásnak nem volt maximális törvényi határideje. A jelenlegi szabályozás az elrendelés és hosszabbítás jogát a magyar törvényi rendelkezésekhez hasonlóan kizárólagos bírói kompetenciába helyezi, de az időtartamot teljesen eltérően határozza meg.

³ Erről részletesen: *Fábián Gyula: Az őrizetbevétel és az előzetes letartóztatás a büntetőeljárás törvénykönyv 2003-as módosításai után*, Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny, 2004, 1. szám, 11. o.

Forrás: <http://rmjk.adatbank.transindex.ro/pdf/03.kozjog.fabian.pdf> (2016. január 25-i letöltés)

* III. évfolyamos PhD-hallgató, DE Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

¹ *Is pre-trial detention used as last resort measure in Romania? Research Report, September 2015* (APADOR-CH) Forrás: <http://www.apador.org/wp-content/uploads/2016/02/Pre-trial-detention-in-Romania-by-APADOR-CH.pdf> (2016. február 25-i letöltés)

² A magyar szabályozás tekintetében legutóbb: *Szabó Krisztián: Gondolatok az előzetes letartóztatás gyakorlatáról*, Magyar Jog, 2014, 12. szám, 725–729. o.; *Elek Balázs: Az előzetes letartóztatás indokolása az Európai Emberi Jogi Bíróság gyakorlatának tükrében*, Büntetőjogi Szemle, 2015/3. szám, 35–51. o.; *Elek Balázs: A kényszerintézkedésekhez kapcsolódó iratmegismerési jog a nyomozás során* In: *Az ítélőmesterség dilemmái. Tanulmányok Dr. Remes Zoltán bíró emlékére*, Printart-Press Kiadó, Debrecen, 2015, 78–94. o.

Az előzetes letartóztatás esetei

Ahogy láttuk, az előzetes letartóztatást elrendelheti az alapvető jogokkal és szabadságokkal foglalkozó bíró a nyomozás során, és elrendelheti az ítéldbíró, a tárgyalás során, amennyiben annak törvényi feltételei fennállnak. Hasonlóan a magyar szabályozáshoz, Romániában is az előzetes letartóztatás általános feltétele, hogy szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekményről legyen szó, a terhelt személyére (*in personam*) és az elkövetett cselekményre (*in rem*) alapos – a magyar terminológiával: megalapozott – gyanú álljon fenn, és ne legyen büntethetőségi akadály. A különös okokat a BETK 223. cikk (1)–(2) bekezdései tartalmazzák, amelyek a következők:

- a terhelt elszökött vagy elrejtőzött abból a célból, hogy kivonja magát a büntetőeljárás alól, vagy erre utaló bármilyen jellegű előkészületet tett;
- a terhelt megpróbálja befolyásolni terhelt-társait, tanúkat vagy a szakértőt, továbbá bizonyítékokat próbál meghamisítani, vagy más személyeket rávenni, hogy ilyen magatartást tanúsítsanak, illetve a terhelt a sértettet megpróbálja befolyásolni, vagy vele csaláson alapuló egyezséget kötni;
- bizonyítékokkal alátámasztottan fennáll a gyanú, hogy a terhelt szándékosan követte el a következő bűncselekményeket: az emberi élet ellen irányuló bűncselekményt, olyan bűncselekményt, amely által egy személy testi sérülését vagy halálát okozta, a román Büntető Törvénykönyv vagy más jogszabályok által előírt, az állambiztonság elleni bűncselekményt követett el, kábítószerrel, fegyverrel kereskedett, emberkereskedelmet folytató, terrorista cselekményt, pénzmosást követett el, pénzt vagy más értéktárgyat hamisított, zsarolt, erőszakot követett el, szabadságától megfosztott valakit, adócsalást követett el, megsértett valakit, bírósági sértést, korrupciós bűncselekményt követett el, amelyet a törvény 5 évi vagy annál is hosszabb börtönbüntetéssel sújt, és a cselekmény súlyosságára, az elkövetés módjára és körülményeire, a terhelt büntetett előéletére vagy más körülmények miatt megállapítást nyer, hogy szükséges a terhelt szabadságtól való megfosztása a közrendet veszélyeztető helyzet elkerülése érdekében.

Előzetes letartóztatás a nyomozási szakban

Az előzetes letartóztatás elrendelésére az ügyész tesz indítványt a bíróság részére. Az indítványt legkésőbb az őrizet 24 órás időtartamának lejártát megelőzően 6 órával kell benyújtania, a bírónak pedig az őrizet lejártát megelőzően döntenie kell. A döntéshozatal időpontját a bíró közli az ügyésszel, aki köteles biztosítani

a terhelt jelenlétét, továbbá a védőt is értesíti azzal, hogy kérelmére megkaphatja tanulmányozás céljából az ügy aktáját is.⁴ A rövid határidőkre tekintettel a gyakorlatban felmerülő probléma, hogy hiába a védelem számára törvényben biztosított jogok, ezeket alig lehet érvényesíteni. A védőket gyakran közvetlenül a döntéshozatalt megelőző meghallgatás előtt értesítik, néha csupán fél órájuk marad az indítvány és az akta tanulmányozására. További probléma, hogy sokszor még a bírónak sem jut elég idejük az iratok áttanulmányozására, ezért kénytelenek az ügyész előadására hagyatkozni. „Bár ritkán fordul elő, hogy az ügyészek bizonyítékokkal támasztják alá az előzetes letartóztatás szükségességét, a védőügyvédek nem tudnak elég bizonyítékot felhozni ez ellenében.”⁵

Az előzetes letartóztatási javaslat elbírálása csakis a terhelt jelenlétében történhet, kivétel, amikor a terhelt indokolatlanul hiányzik, eltűnt, vagy egészségi okokra hivatkozva kivonja magát a meghallgatás alól, vis major vagy szükségállapot miatt nem jelenik meg, vagy nem állítható a bíró elé. A meghallgatáson kötelező a védő részvétele – meghatalmazás vagy kirendelés útján –, továbbá minden esetben kötelező az ügyész részvétele is.

Az alapvető jogokkal és szabadságokkal foglalkozó bíró, ha úgy ítéli meg, hogy az ügyészi indítványban foglaltak alapján teljesülnek a törvényi feltételek, indoklást tartalmazó végzés útján elrendeli a terhelt előzetes letartóztatását. Ahogy láttuk, a terhelt előzetes letartóztatása legfeljebb 30 napig tarthat. Az intézkedés elrendelése után a terheltnek azonnal tudomására hozzák anyanyelvén az indokokat, amelyekre tekintettel elrendelték az előzetes letartóztatását. A végzés ellen 24 órán belül lehet fellebbezni.

Amennyiben a bíró úgy ítéli meg, hogy nem teljesültek a törvényes feltételek a terhelt előzetes letartóztatására, akkor indokolt végzés útján elutasítja az ügyész indítványát, és elrendeli a fogva tartott terhelt szabadlábra helyezését, vagy más, enyhébb kényszerintézkedést rendelhet el, ha azok feltételei fennállnak, például óvadékot, házi őrizet, lakhelyelhagyási tilalmat, bírói felügyeletet alkalmazhat. A Helsinki Bizottság hivatkozott kutatásában elemzett esetek túlnyomó többségében a bírák meg sem fontolták az előzetes letartóztatáshoz képest egyéb eszközök alkalmazását. Ez ugyanúgy a román gyakorlatban is élő probléma, mint ahogy a hivatkozott magyar gyakorlatot elemző tanulmányokban írtak szerint Magyarországon.

Amennyiben az előzetes letartóztatást elrendeli a bíróság, úgy a terheltnek jogában áll személyesen vagy a bíróság által értesíteni egy családtagját vagy egy másik személyt, akit erre kijelölt, a fogva tartás elrendeléséről és a fogva tartás helyszínéről. Ha a fogva tartott személy nem román állampolgár, jogában áll értesíteni

⁴ B. Micu, A. – G. Paun: *Procedura Penală*, Editura Hamangiu, Carte Universitară, București, 2015.

⁵ Romániában a kellelénél gyakrabban alkalmazták az előzetes letartóztatást
Forrás: http://www.bortonugy.hu/index.asp?i=hirek_reszletek&id=1970
(2016. március 08-i letöltés)

vagy kérelmezni, hogy értesítsék annak az országnak a diplomáciai testületét vagy nagykövetségét, amelynek állampolgára. Bizonyos esetekben egy nemzetközi humanitárius szervezetet kell értesíteni, ha a terhelt nem kívánja igénybe venni a származási országa vagy a kompetens nemzetközi szervezet által nyújtott segítséget, továbbá ha menekült, vagy bármilyen más okból egy ilyen szervezet védnöksége alatt áll. A Bevándorlási Hivatal is minden ilyen esetben értesítésre kerül.⁶

Ahogy láttuk, az előzetes letartóztatás alkalmanként legfeljebb 30 nappal hosszabbítható a nyomozás során, és maximum 180 napig tarthat. Ez egy igen lényeges eltérés a magyar szabályozáshoz képest, ahol az előzetes letartóztatás maximális időtartama a bűncselekmény súlyához igazodik, de még a legenyhébb esetben is 1 év lehet. A román szabályozás jobban ösztönzi az eljáró hatóságokat, hogy minél előbb befejezzék a nyomozást, továbbá sokkal inkább figyelembe veszi a terhelt garanciális jogait. Az előzetes letartóztatás meghosszabbítása csak az ügyész indokolással ellátott indítványa alapján lehetséges. Az előzetes letartóztatás meghosszabbítására vonatkozó javaslatot az aktával együtt benyújtják az alapvető jogokkal és szabadságokkal foglalkozó bírónak az előzetes letartóztatás lejárta előtt legkevesebb 5 nappal.

Az alapvető jogokkal és szabadságokkal foglalkozó bírónak az intézkedés lejárta előtt megállapítja az előzetes letartóztatás hosszabbítására irányuló javaslat elbírálásának időpontját. Ezt közli az ügyéssel, aki köteles biztosítani az előzetesen letartóztatott terhelt megjelenését a bírónak, továbbá értesíti a védőt is, aki előterjesztett kérelme alapján megkaphatja az ügydossziáját tanulmányozás céljából. Az ügyész részvétele kötelező a meghallgatáson. A bírónak a döntéshozatalt megelőzően kihallgatja a terheltet mindazon okokról, amelyek az előzetes letartóztatás meghosszabbítási javaslat alapjául szolgáltak. Abban az esetben, amikor a terhelt egészségügyi állapota miatt kórházban tartózkodik, és nem jelenhet meg az alapvető jogokkal és szabadságokkal foglalkozó bírónak, vagy vis major vagy szükségállapot miatt szállítása nem megoldható, a javaslatot a terhelt távollétében, de védője jelenlétében vizsgálják meg.

Az alapvető jogokkal és szabadságokkal foglalkozó bírónak, ha úgy ítéli meg, hogy a törvényes követelmények teljesültek, elfogadja az ügyész javaslatát, és indokolt végzés által elrendeli a terhelt előzetes letartóztatásának meghosszabbítását. A terhelt előzetes letartóztatása alkalmanként legfeljebb 30 nappal hosszabbítható meg. Az alapvető jogokkal és szabadságokkal foglalkozó bírónak a nyomozás során további hosz-

szabbítást is elrendelhet, de ez alkalmanként nem haladhatja meg a 30 napot. A terhelt előzetes letartóztatásának időtartama, a bünvádi eljárás során nem haladhatja meg az észszerű határidőt, és nem lehet több mint 180 nap.

Előzetes letartóztatás a tárgyalási szakban

Ahogy azt korábban láttuk, a bírósági szakban már nem érvényesülnek olyan szigorú előírások, mint a nyomozás során. Az elsőfokú bíróság tárgyalása során a terhelt előzetes letartóztatásának a teljes időtartama nem haladhatja meg az észszerű időtartamot, és nem lehet több mint a törvény által előírt speciális maximum fele ama bűncselekményre nézve, amely a bíróság eljárásának tárgyát képezi. Az előzetes letartóztatás időtartama egyetlen esetben sem haladhatja meg az 5 évet. Az előzetes letartóztatás indokoltságát a bíróságnak 60 naponként felül kell vizsgálnia. Ez szintén jelentős különbség a magyar jogban ismert 6 hónapos felülvizsgálathoz képest, az eljáró hatóságokat a rövidebb felülvizsgálati határidő nyilvánvalóan jobban ösztönzi az eljárás észszerű időn belül történő befejezésére.

Záró gondolatok

Az előzetes letartóztatásnak kivételes eszköznek kell lennie, léteznek nemzetközi egyezmények, amelyek ezt hangsúlyozzák, viszont az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata konkrétan rámutat arra, hogy gyakori ennek az eszköznek a megalapozatlan alkalmazása. Az előzetes letartóztatás elrendelése esetén a hatóságoknak nyomatékosan figyelembe kell venniük minden egyéb személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedés alkalmazásának lehetőségét, csekély súlyú cselekmény esetében meg kell fontolniuk az enyhébb kényszerintézkedést, és az időtartam észszerűségére is különös gondossággal kell lenni. Jelen tanulmányban kizárólag a romániai törvényi szabályok ismertetésére vállalkoztam, hiszen már ebben is lényeges különbségek adódnak a magyar szabályozáshoz képest.

Ugyanakkor ebben a körben is látható volt, hogy a román büntető eljárásjog részben eltérő szabályok alapján, de hasonló jellegű problémákkal küzd, mint a magyar. Kritikai észrevételek fogalmazhatók meg az előzetes letartóztatásra vonatkozó ügyészi indítványok és bírói végzések ténybeli indokoltságával kapcsolatban, sok esetben pedig hiányzik az alternatív kényszerintézkedések alkalmazásának megfontolása is a hatóságok részéről. ■

⁶ I. Neagu – M. Damaschin: *Tratat de procedura penala. Partea speciala*, Editura Universul Juridic, I. Tratat, Bucuresti, 2015.